

קונטרס

משעינות החיים

דברי תורה

מכ"ק מרן אדמו"ר זצוקללה"ה

ראש השנה תשפ"ו

זפרשת וילך - שובה • גליון תפס

פה יוניאן סיטי יצ"ו

©

כל הזכויות שמורות

י"ל ע"י

מכון שלמה משנתו

להוצאת ד"ת של כ"ק מרן אדמו"ר זצוקללה"ה

שע"י איגוד חסידי צאנז זוועהיל

להערות והארות

או להזמנת הגליון נא לפנות לטעל:

201-455-7269

בארה"ק:

052-712-6945

דוא"ל:

mayunoshachaim@gmail.com

דרשה קודם תקיעת שופר יום א' דראש השנה

תשע"ו

במדרש (ויק"ר כט, ג) בחדש השביעי באחד לחדש (ויקרא כג, כד), רבי יהודה בר נחמן פתח עלה אלקים בתרועה ה' בקול שופר (תהלים מז, ו), בשעה שהקב"ה יושב ועולה לכסא דין בדין הוא עולה, מאי טעמא, עלה אלקים בתרועה, ובשעה שישראל נוטלין את שופרותיהן ותוקעין לפני הקב"ה, עומד מכסא דין ויושב בכסא רחמים דכתיב ה' בקול שופר, ומתמלא עליהם רחמים ומרחם עליהם והופך עליהם מדת הדין למדת הרחמים, אימתי בחדש השביעי, ובספה"ק בני יששכר דייק בלשון הכפולה ומכופלת 'ומתמלא עליהם רחמים ומרחם עליהם והופך עליהם מדת הדין למדת הרחמים.

עוד במדרש (שם ד) אמר רבי יאשיה כתיב (תהלים פט, טז) אשרי העם יודעי תרועה, וכי אין אומות העולם יודעים להריע, כמה קרנות יש להם כמה בוקיגוס יש להם כמה סלפירגסי יש להם, ואת אמרת אשרי העם יודעי תרועה, אלא שהם יודעים לפתות את בוראם בתרועה, והוא עומד מכסא הדין לכסא רחמים, ומתמלא עליהם רחמים, והופך להם מידת הדין לרחמים, אימתי בחודש השביעי, ויש לבאר כוונת דברי המדרש.

והנראה דהנה באמת בתורה הקדושה לא כתיב כי אם 'יום תרועה יהיה לכם', ועדיין לא ידענו שהמצוה הוא בשופר דוקא, אך החכמים הקדושים בדעתם הרחבה למדוהו בתורה שבע"פ שהמצוה הוא בשופר, וכמו שדרשו חז"ל (ר"ה לג:) מניין שבשופר תלמוד לומר (ויקרא כה, ט) והעברת שופר תרועה, אין לי אלא ביובל בראש השנה מנין, תלמוד לומר בחדש השביעי, שאין תלמוד לומר בחדש השביעי ומה תלמוד לומר בחדש השביעי שיהיו כל תרועות של חדש שביעי זה כזה.

ומכבר אמרתי (בדרשה קודם תקיעת שופר תשע"ה) דזהו הכח הגדול של השופר שישראל מקיימים המצוה לפי מה שדרשוהו חז"ל בתורה שבע"פ,

והוא עפ"י מה שכתב הרבינו בחיי (שמות יג, א) דדיבור רומז לתורה שבכתב ואמירה רומז לתורה שבע"פ, ואמרנו הכוונה על פי מה דקיי"ל דדיבור הוא לשון קשה ואמירה הוא לשון רכה, וידוע דזה היו עבודת החכמים הקדושים שבכל דור ודור להמתיק הדינים שהיו בני ישראל מחיובים עפ"י דברי התורה, ובכוחם וברשותם להמתיק כל ענינים הקשים, ולכן דברי חז"ל הם אמירה בלשון רכה שהצדיקים עושים הכל לרחמים, ובזכות זה שבני ישראל עושים המצוות עפ"י דברי חז"ל ולא רק כמו שכתוב בתורה, בזכות זה יש בכח החכמים למתק הדינים אע"פ שע"פ דין תורה בני ישראל מתחייבים בדין, מ"מ יש כח ביד חכמים למתקן, וכח זה מתעורר כשבני ישראל תוקעים בשופר דייקא, אף שבתורה אינו מפורש שופר מקיימים המצוה ע"פ תקנת חכמים, שהחכמים יש בכוחם לקבוע מהו המצוה הזאת, ובזכות זה ניתן הכח לחכמים לגזור אומר לטובת בני ישראל.

ובתוספת נופך נראה דהנה בתורה לא נזכר כי אם 'תרועה' והחכמים הקדושים למדו מהתקיעות שבמדבר שהמצוה הוא לתקוע גם תקיעה לפנה ותקיעה לאחריה, ובאמת תרועה רומז למדת הדין, וכמאמר הכתוב עלה אלקים בתרועה, ואילו תקיעה רומז לרחמים וכמאמר הכתוב (במדבר י, י) ובוים שמחתכם ובמועדיכם ותקעתם וגו', הרי שהמצוה לפי מה שכתוב בתורה מעורר דינים לבד, אך המצוה לפי דרשת חז"ל הדין ממוצעת ברחמים, שכן זהו כח החכמים שבכל דור ודור להמתיק הדינים, ולכן דרשו להקדים תקיעה לפני התרועה ולאחריה.

ונמצא דלקיים מצות שופר כהלכתה אי אפשר רק לבני ישראל שיש להם חכמי התורה שלמדו מהכתובים שהמצוה הוא דוקא בשופר, ושהמצוה הוא שיהיה תרועה, ותקיעה לפניה ולאחריה, משא"כ אומות העולם אף אם היו באים לקיים מצות שופר הרי לא עשה כן לכל גוים ומשפטים בל ידעום, וגוי שלמד תורה חייב מיתה, ואי אפשר להם לדרוש התורה, ולא היו יודעין לתקוע בשופר דייקא, ולא היו יודעים להוסיף תקיעה לפניה ותקיעה לאחריה, ואצלם לא היו התרועה פועלים להיטב מאומה, כי לא שייך אצלם לדרוש התורה והיו נשארים רק בתרועה הרומזת למידת הדין כי אי אפשר להם להוסיף תקיעה לפניה ולאחריה, ואילו בני ישראל שיש להם כח התורה הקדושה, ולחכמינו ז"ל ניתנה רשות להוסיף על תורה שבכתב על פי דעתם הקדושה, דייקא להם השופר מועלת כי הם מקדימים מדת הרחמים ע"י התקיעה, וגם בזה גופא שתוקעים בשופר דייקא עפ"י תקנת חז"ל, בזה מעוררים הכח שיש לחכמים

הקדושים להשפיע רחמים על ישראל אף שעל פי דין הם חייבים, וכמו שיש הכח בידם לקבוע אופן קיום המצוה אף שאין מפורש בתורה כן.

וזה כוונת המדרש עלה אלקים בתרועה ה' בקול שופר בשעה שהקב"ה יושב ועולה לכסא דין בדין הוא עולה, היינו דבשעה שישראל ניגשים לקיים מצות היום בדין הוא עולה, מאי טעמא, עלה אלקים בתרועה, ובתורה כתיב יום תרועה יהיה לכם, ותרועה מעורר מדת הדין וכדכתיב עלה אלקים בתרועה, אך בשעה שישראל נוטלין את שופרותיהן ותוקעין לפני הקב"ה, היינו שנוטלים שופר דייקא עפ"י דרשת חז"ל, הגם שאינו מפורש בתורה שבכתב, וגם תוקעין היינו שהם מקדימים תקיעה לפני מצות הקב"ה יום תרועה, בזכות זה עומד מכסא דין ויושב בכסא רחמים דכתיב ה' בקול שופר, היינו שבקול השופר של בני ישראל המקיים מצות התורה בשופר דוקא עפ"י תקנת חז"ל, וגם בתקיעה שלפניה ותקיעה לאחריה המעורר רחמים לבטל הדינים, בכח זה מעוררים מדת הרחמים ומתמלא עליהם רחמים ומרחם עליהם ברחמים כפולים, וכמו שהמדרש מבאר והופך עליהם מדת הדין למדת הרחמים, היינו שהשופר דייקא וגם מה שמקדים התקיעה מהפך גם המדת הדין לרחמים, וא"כ מכח מדת הרחמים מתמלא עליהם רחמים, וגם מכח מדת הדין מרחם עליהם כיון שהופך עליהם מדת הדין לרחמים.

וזה גם כוונת רבי יאשיה אשרי העם יודעי תרועה, וכי אין אומות העולם יודעים להריע, כמה קרנות יש להם כמה בוקינוס יש להם כמה סלפירגסי יש להם, ואת אמרת אשרי העם יודעי תרועה, אלא שהם יודעים לפתות את בוראם בתרועה, היינו מכח ב' דברים הנ"ל א' הא גופא דהקשית כמה קרנות יש להם הרי שאומות העולם אי אפשר להם לדרוש התורה דהמצוה הוא בשופר דייקא, ואם היו תוקעים היו תוקעים בכלים שלהם ולא בשופר, ואילו בני ישראל עפ"י דרשת חז"ל קיבלו בשופר דייקא, ובזה מעוררים הכח שיש לחכמים שבכל דור להשפיע רחמים לבני ישראל גם במצב שהם חייבים על פי מדת הדין, ב' שהם מפתים את בוראים בתרועה, בהא שהקב"ה צוה יום תרועה, אך הם מפתים אותו בתקיעה לפניו ובתקיעה לאחריה עפ"י דרשת חז"ל להגביר הרחמים על מדת הדין, ובזה הקב"ה מתפתה והוא עומד מכסא הדין לכסא רחמים, ומתמלא עליהם רחמים מכח מדת הרחמים וגם מכח מדת הדין, שכן הופך להם מידת הדין לרחמים בזה שמקיימים מצות היום עפ"י תקנת חז"ל, וכנ"ל.

עוד נראה עפ"י מה דאיתא בספה"ק אור לשמים בפרשת נצבים לפרש הכתוב (ל, א) ושב ה' אלקיך את שבותך ורחמך וגו', ע"פ מה ששמע מכ"ק אדמו"ר מוה"ר רבי יעקב יצחק מלובלין זצללה"ה ששמע מרבו הרב האלקי הרבי ר' אלימלך זצללה"ה שבדורינו כולם נקראים בעלי תשובה שכן אין צדיק בארץ אשר יעשה הטוב ולא יחטא (קהלת ז, כ), והשי"ת אבינו אב הרחמן מקבל אותנו בתשובה, אבל לאדם הוא מר בתחילת התשובה כי מתחלת עם יראה, אבל הקב"ה נותן אח"כ לאדם אהבה ושמחה שיהיה וגילו ברעדה (תהלים ב, יא), ובזה מפרש האור לשמים ושב ה' אלקיך את שבותך היינו התשובה שלך יהפוך השי"ת שיהיה באהבה ושמחה, וזהו ורחמך שיהיה התשובה מאהבה, ובזכות זה ושב וקבצך מכל העמים, שנזכה מהרה לקיבוץ גלויות.

ומבואר מדבריו שחיבה יתירה נודעת לבני ישראל שאפי' כאשר הם עושים תשובה מאימת יום הדין הגדול והנורא, מ"מ אבינו אב הרחמן לוקח התשובה מיראה ועושה ממנו תשובה מאהבה, ויש לבאר הטעם בזה וכי משא פנים יש בדבר, ואיך כאשר אדם מישראל עושה תשובה מיראה הקב"ה משלימו לתשובה מאהבה, ונראה עפ"י מה שכתב בספה"ק נועם מגדים לפרש הכתוב (דברים ל, ד) אם יהיה נדחק בקצה השמים משם יקבצך ה' אלקיך ומשם יקחך, דקאי על העבירה שהוא נידח ואינה קרוב לפרגוד, דאם הוא רק בקצה השמים היינו שיש רק קצת כוונה לשם שמים, ה' ברחמיו ירצהו, ומשם יקבצך ה' אלקיך, כלומר שמניצוץ זה הקב"ה יקבץ וישוב אותך, והביא הנועם מגדים מדברי קדוש ישראל הבעש"ט הק' זי"ע שדיבר במליצה ישרה עבור ישראל שכל מה שעושין סוף מעשה הוא לה', וגם העושק והאונאה הכל למען ה' שיחזיק בניו לתורה, שיכבד את השבת, ולישא בעול הצדקה, הרי כי הכל עשוי לשם ה', עכתה"ק.

ולפי המבואר שגם בעבירות של בני ישראל יש קצת כוונה למען כבוד שמו ית', וכגון מי שאינו נזהר במשא ומתן באמונה לפי שסבור שכך יוכל לשלם שכר לימוד לבניו וכדו', הרי שגם העבירות יש בהם חלק מתוך אהבת השי"ת אלא שאהבה מקלקלת את השורה ולא הבחין האדם בין טוב לרע, אמנם כאשר הוא שב בתשובה אף שעצם התשובה הוא מיראה, מ"מ הרי מעשה העבירה היה מתוך אהבה להשי"ת וכאשר הוא שב נחשב לתשובה מאהבה, כיון שמתוך היראה יישר אורחותיו וידע איך להשתמש באהבה זו לעבוד את ה'.

ויתבאר לפי"ז דברי המדרש רבי יהודה בר נחמן פתח עלה אלקים בתרועה ה' בקול שופר (תהלים מז, ו), בשעה שהקב"ה יושב ועולה לכסא דין בדין הוא עולה, מאי טעמא, עלה אלקים בתרועה, ובשעה שישראל נוטלין את 'שופרותיהן' דייקא כנ"ל ותוקעין בתקיעה לפני התרועה ולאחריה וכן"ל,

וגם הזכות שהם תמיד לפני הקב"ה ואפי' חלילה בשעה שאין עושין רצונו של מקום מ"מ כוונתם הוא לפני הקב"ה, ובזכות זה גם תשובה מיראה נחשבת לתשובה מאהבה, כיון שגם העבירות היו בהם קצת כוונה של אהבת ה', ועומד מכסא דין ויושב בכסא רחמים דכתיב ה' בקול שופר, ומתמלא עליהם רחמים ומרחם עליהם ברחמים כפולים מאחר שגם העבירות שגרמו המדת הדין גם בהם טמון האהבה והתשוקה להשי"ת, ולכן הופך עליהם מדת הדין למדת הרחמים.

ויתבאר באופן זה גם דברי רבי יאשיה אשרי העם יודעי תרועה, וכי אין אומות העולם יודעים להריע, כמה קרנות יש להם כמה בוקינוס יש להם כמה סלפירגסי יש להם, ואת אמרת אשרי העם יודעי תרועה, אלא שהם יודעים לפתות את בוראם בתרועה, היינו דישראל יש להם המעלה הנשגבה שהם יודעים לפתות את בוראם שיתרצה אליהם ברחמים אף ב'תרועה' גם כששבים בתשובה רק מתוך יראה, והוא מכח שאף בשעת החטא יש בקצה השמים כוונה כלשהו מאהבת הבורא, ולכן אף תשובה מיראה נחשבת לתשובה מאהבה, כיון שאף עיקר החטא היה בו מאהבת ה', ולכן הקב"ה עומד מכסא הדין לכסא רחמים, ומתמלא עליהם רחמים, הן מכח מדת הרחמים והן מכח מדת הדין, מאחר שהופך להם מידת הדין לרחמים אימתי בחודש השביעי.

דרוש לפרשת וילך - שובת

תשס"ב

בגדרי התשובה

וחרה אפי בו ביום ההוא ועזבתים והסתרתני פני מהם והיה לאכול ומצאוהו רעות רבות וצרות ואמר ביום ההוא הלוא על כי אין אלהי בקרבי מצאוני הרעות האלה. ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא על כל הרעה אשר עשה כי פנה אל אלהים אחרים. ועתה כתבו לכם את השירה הזאת ולמדה את בני ישראל שימה בפיהם למען תהיה לי השירה הזאת לעד בבני ישראל (דברים לא, יז - יט). והמשך הפסוקים צריך ביאור. ועוד דקדק באוה"ח הק', מאחר שבני ישראל התוודו על חטאתם והשכילו להבין כי על כי אין אלקיהם בקרבם מצאו אותם הרעות האלה, מדוע גם לאחר מכן יסתיר הקב"ה את פניו מהם, הרי כבר הרהרו בתשובה, ועי' גם במשך חכמה מה שכתב בזה.

(א) ונראה לבאר על פי מה שכתב באוה"ח הק' על הפסוקים (דברים ד, כט - לא) ובקשתם משם את ה' אלקיך ומצאת כי תדרשנו בכל לבבך ובכל נפשך. בצר לך ומצאוך כל הדברים האלה באחרית הימים ושבת עד ה' אלקיך ושמעת בקולו. כי אל רחום ה' אלקיך וגו'. וזה לשונו: שני כתובים הבאים אלו צריכין ביאור. דע, כי יש שתי הדרגות תשובה, יש תשובה שישראל עושין מעצמן שיכירו חיובם עם הבורא ויכופו יצרם, ויש תשובה שעושים על ידי ייסורין אשר ייצר להם האוייב ויצעקו מכאב לב. וכנגד שתי הדרגות דיבר משה אל כל ישראל, כנגד העושה תשובה הגם שלא שמע קול נוגש, אמר **ובקשתם משם את ה' אלהיך וגו'**, שיתעוררו הלבבות לחיבת אלהיהם ומצאת. והגם שיש בידי עבירות חמורות כאמור בסמוך **ועבדתם שם אלהים אחרים וגו'**, אף על פי כן פטורים אתם מהייסורין, ודי לכם התשובה, והטעם **כי תדרשנו בכל לבבך**, שתשובה כזו היא תשובה שלמה בכל לב ובכל נפש.

וכנגד תשובה הבאה מצד הייסורין אמר, **בצר לך ומצאוך וגו' ושבתי וגו'**, פירוש, מחמת הייסורין אשר יצר לך אויבך, וכאן לא הזכיר בכל לבבך וגו' כי באמצעות הייסורין הוא שב, ומה שחסר לשבים מחמת ייסורין בבחינת הדרגת התשובה משלימין אותו בבחינת הייסורין עצמן שעברו עליהם, כי הייסורין ממרקין העוונות (ברכות ה, א) ומטהרים את הנפש, ומה שחסר לכת הראשונה מצד שלא עברו עליהם ייסורין משלימין אותו בבחינת מעלת התשובה. וכפי זה מאמר 'בצר לך' נמשך עם מה שלפניו, וזה שיעורו, 'ובקשתם וגו' ומצאת', והטעם כי תדרשנו וגו', או 'בצר לך וגו' ושבתי', הגם שלא תהיה בכל לבבך וגו', ונתן הכתוב טעם לקבלת ה' תשובה שלימה לבדה בלא יסורין, או תשובה שאינה שלימה על ידי יסורין, **כי אל רחום ה' אלהיך, עכ"ל**.

ויש להמתיק את דבריו על פי המבואר בספה"ק עבודת ישראל (לשבת תשובה), שבזמן הזה כל תשובה שבני ישראל עושים נחשבת כתשובה מאהבה, כיון שבצוק העתים ובאריכות הגלות באים על בני ישראל ייסורים הרבה, כל העבירות נחשבות להם כשגגות וכמי שנעשו באונס. על כן אע"ג דקי"ל (יומא פו, ב) כי התשובה מיראה מהפכת הזדונות לשגגות, מכל מקום כיון שעל ידי הצרות בלאו הכי נחשבו הזדונות כשגגות, ממילא כששב ומתחרט עליהם לפני הבורא ברוך הוא הוא ברוב חסדיו מהפכם לזכויות וריח ניחוח לה' ויזכה להיות כסא ומרכבה לה', עיי"ש. ולפי דרכנו יש לומר עוד בסגנון אחר קצת, דאפי' תשובה שאינה מעולה כל כך, כל שבאה על ידי ייסורים, הייסורים עומדים תחת התשובה המעולה כדברי האוה"ח הק'.

נמצא שהגם שייסורים אינם מעיקרי התשובה, כפי שהאריך להוכיח בשו"ת נודע ביהודה (מהדו"ק או"ח סי' ל"ה), דעיקר התשובה הוא רק עזיבת החטא, ווידוי דברים בלב נשבר, חרטה בלב שלם, התקרבות והתלהבות לאהוב את הבורא, אבל התעניות והייסורים אינם אלא נטפלים אל התשובה, ועי' גם בישמח משה (פרשת נשא בד"ה והתודו את חטאם) מה שכתב בזה, מכל מקום בכוח הייסורים להשלים את התשובה שגם אם אינה תשובה מועילה כל כך, תהיה מעלתה כמעלת תשובה גמורה על ידי הייסורים.

(ב) ובזה יש לתת פשר דבר במה שנחלקו רבותינו בגדרי התשובה, שהרמב"ם (הלכות תשובה פרק ב' הלכה ב') כתב וזה לשונו: ומה היא התשובה, הוא שיעזוב החוטא חטאו ויסירו ממחשבתו וינמור בלבו שלא יעשהו עוד, שנאמר (ישעיה נה, ז) **יעזוב רשע דרכו וגו', וכן יתנחם על שעבר, שנאמר (ירמיה לא, יח)**

כי אחרי שובי נחמתי וגו', ויעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם, שנאמר (הושע יד, ז) ולא נאמר עוד אלהינו למעשה ידינו וגו', וצריך להתוודות בשפתיו ולומר עניינות אלו שגמר בלבו, עכ"ל. מתבאר מלשונו שכדי שתשובתו תתקבל בהכרח שישלים את כל חלקי התשובה, חרטה וקבלה גמורה שלא ישוב לכסלה עוד ווידוי דברים, ואם חסר אחת מהן אין תשובתו מכפרת כלל.

אכן ביד הקטנה (על הרמב"ם שם) האריך לדון, שדי בכל אחד מחלקי התשובה כשלעצמו לכפר קצת, והמתחרט על חטאו אף שהוא יודע בעצמו שלאחר זמן יתקפהו יצרו ויחזור לסורו, וכן העוזב את החטא אע"פ שאינו מתחרט, גם הוא תשובתו מתקבלת. ועי' גם במשך חכמה בפרשתן (דברים לא, יז) שיש תועלת באחד מחלקי התשובה גם אם אינו מקיים את כל חלקי התשובה.

ועי' גם במהר"ם שיק (על המצוות מצווה שס"ה) שכתב בזה וזה לשונו: משמע מלשון הרמב"ם שווידוי דברים בלי תשובה אמתית עזיבה וקבלה אינה מועלת כלל, אמנם החינוך (מצווה שס"ד) כתב סתם שנצטוונו להתוודות בעת שנתנחם. ובספר יד הקטנה ריש הלכות תשובה האריך מאד שגם ווידוי בפה אפילו אינו מוסכם בלבו באמת ואינו מקבל לעשות רק טוב, מועיל הווידוי, שמראה שברצונו לעשות רצון בוראו ורע עליו שאינו עושה, אלא שיצר הרע מעכב, עיי"ש שהוא כעין אונס. בוודאי תשובה גמורה הוא דווקא כמו שכתב הרמב"ם, מכל מקום גם ווידוי פה הוא דבר גדול ומכפר במקצת. וכן נראה לי להביא ראיה, מהא דכל המביא קרבן צריך להתוודות, והכהנים מקריבים ואוכלים ומברכין על אכילתו, איך יכולין לסמוך על זה אולי לא שב בתשובה שלימה, ונהי בקרבן שמביא על השוגג מסתמא על חזקתו, אבל שהתוודה מנא לן ששב באמת, ועל כרחך אפילו בכה"ג לא מיקרי זבח רשעים תועבה כיון שניחם על רעתו, עכ"ד.

אמנם לפי דברי האוה"ח הק' הנ"ל יתכן לחלק לומר, דוודאי השב בתשובה שלימה באמת מאהבת ה' בכל לבבו ובכל נפשו, מהני התשובה אף אם אינו מתחרט על העבר, ודי בזה שיעיד עליו יודע תעלומות שלא ישיב עוד למעשיו הרעים, אבל השב רק מחמת ייסורים בצר לו, בהכרח שישלים את כל חלקי התשובה בחרטה גמורה וקבלה על העתיד.

ובזה נבוא לביאור הכתובים, וחרה אפי' בו ביום ההוא וגו' ואמר ביום ההוא
הלוא על כי אין אלקי בקרבי מצאוני הרעות האלה, שיעשה תשובה
מחמת הייסורים שיבואו עליו, אולם על אף שאכן כל שהתשובה נעשתה על
ידי ייסורים התשובה מועלת לכפר עוון כמו שנתבאר מדברי האוה"ח הק', מכל
מקום אינה התשובה השלימה, כל עוד שאינו מקבל על עצמו לעבוד את ה'
בכל לבו ובכל נפשו עד שיעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לכסלה עוד. על
כן סיים הכתוב, ועתה, אין ועתה אלא לשון תשובה (ב"ר כא, ו), עיקר התשובה
היא כתבו לכם את השירה הזאת למדה את בני ישראל שימה בפיהם למען
תהיה לי השירה הזאת לעד שתהא תשובתם תשובה גדולה כל כך עד שיעיד
עליו יודע תעלומות שלא ישיב לכסלה עוד.

בעידן רעזא דרעוין פרשת וילך – שובת

תשס"ו

בהפטורות השבוע (הושע יד, ב) שובת ישראל עד ה' אלקיך כי כשלת בעונך, קחו עמכם דברים ושובו אל ה' אמרו אליו כל תשא עון וקח טוב ונשלמה פרים שפתינו, ויש לבאר למה נתכוון הנביא באומרו קחו עמכם דברים ושובו אל ה'.

ונקדים לבאר מה ששנו חכמים בלשון המשנה אמר רבי עקיבא, אשריכם ישראל, לפני מי אתם מטהרין ומי מטהר אתכם אביכם שבשמים, שנאמר, (יחזקאל לו, כה) וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם, ואומר (ירמיה יז, יג) מקוה ישראל ה', מה מקוה מטהר את הטמאים, אף הקדוש ברוך הוא מטהר את ישראל, ויש לבאר למה הוצרך להביא פסוק השני מקוה ישראל ה', וכי לא סגי בפסוק ראשון שמפורש בו בהדיא וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם מכל טומאותיכם ומכל גלוליכם אטהר אתכם, עד שהוצרך להביא הפסוק מקוה ישראל ה' שצריך ללמוד מהיקש השי"ת ממקוה מה מקוה מטהר את הטמאים אף הקב"ה מטהר את ישראל.

ובתוס' יו"ט כתב לבאר דהנה הדרך הישרה הוא שיבור לו האדם להתחיל בעצמו להתקדש ולהטהר. ואז כשבא לטהר מסייעין לו, וע"ז אמר לפני מי אתם מיטהרים פי' שאתם בעצמכם מיטהרים לפניו, אך מפני שלפעמים לפי שיצר לב האדם רע עליו לא יוכל להתגבר עליו לכופו ליטהר בתשובה, והוא רחום יכפר עון יעוררהו, ובימין צדקו יתמכהו לבלתי ידח ממנו נדח ויעורר בו רוח תשובה ממרום, ועל זה אמר ומי מטהר אתכם פי' בלי שום אתיעורתא דלתתא, ובמאי דסיים פתח שנאמר וזרקתי עליכם וזהו בלי התעוררות האדם, אלא הוא ברחמיו מטהרם, ובהא איירי כתוב זה וכמו שנאמר שם למעלה (שם פסוקים יז- כה) בן אדם בית ישראל יושבים על אדמתם ויטמאו וגו' ואשפוך וגו' ואפיץ וגו' ויבא אל הגוים וגו' ויחללו וגו' לא למענכם וגו' וקדשתי את שמי הגדול המחולל וגו' ולקחתי וגו' וזרקתי וגו' הרי שאמר שאע"פ שמחללין השי"

אפילו בבואם בגלות החל הזה, עם כל זה ולקחתי וזרקתי, והדר מייתי קרא דמקוה אמאי דפתח שהש"י מטהר את הבא ליטהר, דכן כתיב גבי מקוה (ירמיה יד, ח) אם עונינו ענו בנו וגו' כי רבו משובתינו לך חטאנו מקוה ישראל מושיענו בעת צרה, הרי שאחרי שהתודו על חטאם אמרו מקוה, וזה דומה לטהרת מי מקוה שמטהרים הבא ונכנס וטובל בתוכם. כן הבא ונכנס תחת כנפי שכינתו יתברך הוא חוסהו בצל כנפיו ומסייעו להטהר, עכתודה"ק.

ובאופן אחר נראה דהנה מצינו בחז"ל (יומא פה:) על כל עבירות שבתורה בין עשה תשובה בין לא עשה תשובה יום הכפורים מכפר, אמנם מתאמרא משמו של הרה"ק הרבי ר' ברוך'ל ממעזיבז זי"ע דאע"פ שיוהכ"פ מכפר אין זה אלא כמו שמסלקין דבר לכלוך מעל גבי הבגד, שכל זמן שאין מכבסין את הבגד יפה יפה עדיין ניכר רושם הלכלוך, ועדיין אינה שוה למראיתה קודם שנתלכלך, והוא הדין לגבי יוהכ"פ אף שמכפר אף לשאינם שבים, מ"מ בכדי שייסיר הלכלוך עד שלא ישאר רושם צריך לשוב בתשובה שלימה ולמחקה ביסורין.

והנה מצינו מחלוקת הפוסקים (שו"ע יו"ד סי' קכא סע' ב) בדין כלים של עכו"ם שנשתמשו בהם בחמין שהן טעונין הגעלה וטבילה, ולכתחילה לכו"ע צריך להגעילן קודם ואח"כ להטבילן, ובדיעבד אם הטבילן ואחר כך הגעילן הביא המחבר ב' דעות יש אומרים דמותריה, ויש אומרים שצריך לחזור ולהטבילן, ולדידהו אפילו צונן אסור לאכול בו בלא טבילה, כיון שטבלו אדעתא לאכול בו חמין.

ולכאורה היה נראה דדבר זה אי יוהכ"פ מכפר בלא תשובה או לא תלוי בב' דעות אלו, דהוי כאילו טבל קודם הגעלה דנחלקו הפוסקים אי יצא ידי טבילה, אך באמת קשה מאוד לומר כן שהרי אפי' בעשה תשובה ג"כ לא נמחק החטא לגמרי ועדיין נשאר רושם עד שימרקנו ביסורים, וא"כ הרי אין לדבר סוף שכן כתבו בספרים הקדושים שאפי' אם יחיה האדם כמה אלפים שנים ויהא שרוי כל ימיו בתעניתים וסיגופים, לא יספיק לתקן אף חלק קטן ממה שפגם, וא"כ אפסה תקוה חלילה.

אלא די"ל דבאמת מה שבני ישראל מטהרים מצד מקוה דהיינו מה שעושים מצד עצמם וכדברי התוס' יו"ט הנ"ל זה אינו אלא בדומה למקוה שיש אומרים שאינו מטהר כי אם אחר הגעלה, אך לזה הוסיף רבי עקיבא ואמר 'ומי

מטהר אתכם' שהרי כשהקב"ה מטהר את ישראל נאמר וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם מכל טומאותיכם ומכל גלולים אטהר אתכם, ונתתי לכם לב חדש ורוח חדשה אתן בקרבכם וגו', דמשמע דאינו נשאר שום זכר ורושם מהלכלוך של עון.

ועל זה אמר רבי עקיבא אשריכם ישראל לפני מי אתם מטהרים, והיינו כשאתם עושים אתעירותא דלתתא בדומה למקוה וכו"ל, ואל תעצבו בהשיאכם לבכם לומר מה בצע בעבודתי הלא בכל שנות חיי לא אוכל לתקן אף אחד מני אלף, לזה המשיך ומי מטהר אתכם, דאתם אינם צריכים כי אם לפתוח הפתח כפתחו של מחט בבחינת מקוה, ואח"כ הקב"ה מטהר אתכם מכל וכל שנאמר וזרקתי עליכם מים טהורים וגו' ונתתי לכם לב חדש ורוח חדשה, ולא רק כמקוה שאינו מטהר כי אם לאחר הגעלה.

עוד נראה דהדרך להתכפר ולהיטהר מכל רבב בתשובה הוא ע"י לימוד התורה, והוא עפ"י דברי האוהה"ק בפרשתן עה"פ (לא, יז-יח) וחרה אפי בו ביום ההוא ועזבתים והסתרתני פני מהם והיה לאכול ומצאאו רעות רבות וצרות ואמר ביום ההוא הלא על כי אין אלקי בקרבי מצאוני הרעות האלה, ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא על כל הרעה אשר עשה כי פנה אל אלהים אחרים, ובאוהה"ק הקשה למה יסתיר ה' פניו אחרי שהתודו את חטאתם ואמרו הלא על כי אין אלקי בקרבי, ואם נותן הכתוב טעם למה שעבר עד עתה שהסתיר פניו מהם, זה אינו צריך לאמרו כי רואה אני שהטעם שהסתיר הוא לפי שזנו אחרי אלהי נכר כמו שאמר למעלה, ומבאר האוהה"ק דהנה אמרו רבותינו ז"ל (סוטה ח:) במדה שאדם מודד בה מודדין לו והוא ישפוט בצדק אל אמונה ואין עול.

ובענין זה כבר אמרתי כמה פעמים בשם האלשי"ך הק' לפרש הכתוב (תהלים סב, יג) ולך ה' חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו, שזהו חסד גדול מאת הקב"ה שמשלם יסורין אל האדם כפי מעשיו אשר חטא בו, שע"ז יכיר ויתן לבו מה שעשה ולחזור ולשוב בתשובה על מה שעשה, שאם רואה שהדיבור מגיע אצלו בקושי יתן אל לבו עי"ז כמה לשה"ר ורכילות וניבול פה ודברים שיש בהם משום ביטול תורה דיבר בפיו, ואם יש לו יסורין בידו עד שבקושי יכול להזיזו יהא נזכר במעשים המגונים שעשה בידיו, או שהרים יד על חברו חלילה וכדו', ואם לא היה העונש מכוון באיבר שבו פגם לא היה האדם יודע על

מה הוא צריך לשוב בתשובה, וזה ולך ה' חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו, בזזה ידע האדם מה לתקן.

ועכ"פ מבאר האוחה"ק דבהסתרת פני ה' מבני ישראל, יכול להיות שיהיו נפרעים על חטאתם יותר משיעור הראוי להם לפי עונשם, כי אין השופט חפץ לדעת את אשר יבא עליהם מהצרות והרעות, ואין זה משפט צדק ח"ו, ואולי כי זה כלול במאמר שאומרים הלא על כי אין אלהי בקרבי מצאוני, פי' שמושם שאין השי"ת משגיח עליהם בא עליהם יסורים יותר מכפי מה שמגיע להם.

ובא הכתוב להשיב תשובה נכונה ואמר ואנכי הסתר אסתיר, פירוש הסתרה זו יש לי בדין שאסתיר פני מהם, ביום ההוא, פירוש ביום שזנה אחרי אלהי נכר, ואמר הטעם על כל הרעה אשר עשה כי פנה אל אלהים אחרים, פירוש על דרך אומרים ז"ל (ספרי ראה יא, כה) כל המודה בעבודה זרה ככופר בכל התורה כולה, והוא אומרו שטעם ההסתרה הוא על כל הרעה אשר עשה, ומה הוא כי פנה אל אלהים אחרים, ומעתה הגם שיבואו עליו כל הצרות שבעולם מחמת הסתרת פנים, ראוי הוא לזה כשם שהוא עשה כל הרעה, יבואו עליו כל הצרות, וכך שורת הדין נותנת כי אין צרה ואין רעה בעולם שאינה כנגד עבירה אחת, כי ה' יסד יסורין כנגד כל החטאים, כדרך שקבע שכר כנגד כל מעשה הטוב, וכיון שכן אדם שעבר על כל התורה כולה, או על עבודה זרה ששקולה ככל התורה, עונש הוא לבא עליו כל עונשין שבעולם, ולזה הסתיר ה' פניו מהם.

והנה לבד מע"ז יש עוד עבירה אחרת שראויה לבא עליה כל העונשין והוא ביטול תורה, וכמו שאני רגיל לחזור מה שפי' הקול אריה על מה שאמרו חז"ל (ברכות ה.) אם רואה אדם שיסורין באין עליו יפשפש במעשיו פשפש ולא מצא יתלה בביטול תורה, וברש"י שם פשפש ולא מצא, לא מצא עבירה בידו שבשבילה ראוי יסורין הללו לבוא, ולכאורה דברי הגמ' תמוהים איך אמר פשפש ולא מצא בזמן שיש בו עון ביטול תורה, וכי ביטול תורה מילתא זיטרתא היא, ומבאר הקול אריה דהנה כשהקב"ה נותן יסורים להאדם הוא נותן לו מדה במדה לפי מעשיו דוקא, ואדם זה שיש לו יסורין יודע שיש בו חטאים, רק שפשפש ולא מצא על מה נשבר ידו דייקא, כי יודע הוא שבידיו לא פגם מאומה ומעולם לא הרים יד על חברו, ואדרבה כל יום ויום נותן צדקה ביד זה, וזה שדקדק רש"י וכתב **שלא מצא עבירה בידו שבשבילה ראוי יסורין הללו לבוא** היינו שאינו מוצא עבירה שתואם לאבר זו שהיסורים באים עליו,

וע"ז קאמר יתלה בביטול תורה, כיון דעל ביטול תורה אפשר שיבואו כל מיני יסורים.

והנה זה לעומת זה עשה אלקים, כמו כשהאדם מתרשל חלילה מדברי תורה עלול לבוא עליו כל מיני יסורים בכל אברים שבגופו, בודאי מדה טובה מרובה שבכח לימוד התורה לרפאות כל מיני יסורים ולהגן מפניהם, וכמו שאמרו חז"ל (עירובין נד.) חש בראשו יעסוק בתורה וכו' חש בכל גופו יעסוק בתורה והיינו שעל ידי התורה בא הרפואה לכל גופו.

ובכלל זה הוא גם שהתורה"ק מגינה מהיסורין הראוין לבא עליו למרק את חטאיו, ובכח התורה נמחקים העוונות לגמרי אף בלי יסורין, ואפי' בעבירות שנאמר עליהן שאין תשובה מועלת בהן וכגון בחטא הידוע דאיתא בזוה"ק (פ' ויחי) לית לך חובא בעלמא דלא אית ליה תשובה בר מהאי, ובפר ויקהל איתא והני מיילי כד לא עביד תיובתא שלימתא, וכן כתב הזוה"ק בפרשת נשא (קכב:) ולית לך מאן דקאים קמי תשובה, ועכ"פ בתשובה ע"י לימוד התורה התורה מסלקת היסורין הצריכים ללבן העוונות, ולא כמקוה שאינה מסלקת רק הטומאה ואינה מלבנת, אלא התורה הוא גם במקום הליבון והיסורין, ולכן אף מה שבקרנב אינו מתכפר בתורה מתכפר.

ובזה יתבאר דברי הנביא **שובה ישראל עד ה' אלקיך כי כשלת בעונויך**, היינו דלא סגי באיתעוררת דלתתא שאתם עושים ומטהרים עצמכם דזה אינו אלא בבחינת מקוה המסלקת הטומאה אך אינו במקום ליבון, ולעשות התיקונים והסיגופים הלא לא יספיק האדם בכל שנות חייו, ולזה צריך שיגיע התשובה עד ה' אלקיך, דהיינו אחר שתפתחו פתח כפתחו של מוחט, יפתח לכם השי"ת פתח כפתחו שלו אלו ויערה עליכם רוח טהרה ממרום, וטהרה זו הבא מהשי"ת מטהרת מכל וכל שנאמר וזרקתי עליכם מים טהורים וגו' ונתתי לכם לב חדש ורוח חדשה, והוסיף עוד הנביא דפעולה אחת כן נדרשת מהאדם להגיע למעלת תשובה זו, והוא קחו עמכם דברים וכדרשת חז"ל (שה"ש רבה לה, ד) אין דברים אלא דברי תורה, שבלי תורה הגם שתשובה מכפרת הרי נשאר כתם מהלכלוך וכנ"ל מהרבי ר' ברוך'ל זי"ע, ורק תשובה עם לימוד התורה הוא במקום ליבון ויסורים, וזהו אומרו קחו עמכם דברים וע"י לימוד התורה ושובו אל ה' תוכלו לשוב אל ה' בתשובה שלימה, והמשיך הכתוב אמרו אליו כל תשא עון וקח טוב ונשלמה פרים שפתינו, דבאופן זה שהתשובה הוא ע"י

לימוד התורה הוא מעולה יותר מהקרבת הקרבנות, דתשובה יחד עם לימוד התורה מסלקת גם היסורין וממילא נמחקים העוונות לגמרי.

הנה עומדים אנו קודם יום הקדוש, ועל עשרת ימי תשובה אלו נפסק בשו"ע (או"ח סי' תרג) דצריך להוסיף בפרישות ואפי' מי שאוכל במשך כל השנה פת נכרים לא יאכל בימים אלו פת עכו"ם, ואם בתוספת פרישות נאמר כן בודאי שעל קביעת עתים לתורה שזהו הדבר הכי חשוב אצל הקב"ה צריך ליזהר ביותר, ומסופר על החתם סופר זי"ע שפעם קודם יום הקדוש חיפש עוד זכות לזכות ביום הקדוש ולפנות ערב יום הכיפורים גמר שידוך עם יתומה, והנה נפסק בשו"ע (או"ח סי' קנג סע' ו) מוכרים בהכ"נ, וכן שאר דברים שבקדושה ואפי' ס"ת, להספקת תלמידים או להשיא יתומים בדמיו, הרי דתלמוד תורה הוא באותו מדריגה של להשיא יתומה, וא"כ אפשר כמו כן לתפוס זכות לימוד התורה בכדי לזכות ביום הדין, ואפשר הא דביטל החתם סופר מלימוד לגמור השידוך הוא משום דזה בכלל מוכרין הס"ת להשיא יתומה, ועכ"פ נדרש מכל אחד מאתנו בימים אלו עכ"פ לפתוח הפתח כפתחו של מחט, בכדי שהקב"ה יערה עלינו רוח טהרה ממרום, ויתקיים בנו וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם וגו' ונתתי לכם לב חדש ורוח חדשה.

וראיתי בספה"ק מאור ושמש בפרשתן עה"פ (לא, ב) ויאמר אליהם וגו' לא אוכל עוד לצאת ולבא וגו' ה' אלקיך הוא עובר לפניך וגו'. ומבאר דיש לפרש שהורה לנו לעורר לבבות עם בני ישראל בימים האלה ימים הנוראים הממשמשים ובאים שהם עת משפט לאלהי יעקב לבל יהיה נכון לבו בטוח בתפלת הצדיק אשר הוא חוסה בצילו שיפגיע בעדו, או לבטוח באיזה מצוה שעשה שעל ידה תצא כאור משפטו, כי אין הדבר תלוי אלא בו לשוב בתשובה שלימה ולשפוף שיחו לפני בעל הרחמים בתפלה ובתחנונים שישוב וירחמהו ויקבל תשובתו כי ימינו פשוטה לקבל שבים.

ומביא המאור ושמש משל המובא במדרש שהאריה המלך שבחיות קצף על עבדיו החיות כולם והיו זוחלים ורועדים מאימת קצפו ולא היו יודעים האיך ישאו פנים לבא לפני המלך ולהתחנן לו שיסור קצפו מעליהם. ונענה להם השועל שהוא הפקח שבחיות אני אלך לפניכם לפייס את המלך בעד כולכם שאני יודע שלש מאות משלים לפייסו בהם, ובטחו החיות בדבריו והלכו אחריו והוא לפנייהם. וכשהלך לפנייהם דרך פרסה או יותר החזיר פניו אליהם ואמר להם תדעו שנשכחו מאתי מאה מהמשלים והשיבו לו שיסתפקו

ביתר השני מאות. וכשהלך עוד מעט אתם להם הנה שכחתי עוד מאה והשיבו שישפיק גם המאה שנשארו לו וכיון שהגיע אתם קרוב לחצר המלך אמר להם תדעו שכבר שכחתי כל המשלים ומעתה תעזרו את עצמכם וכל אחד יבקש על נפשו מלפני המלך אולי יתמלא רחמים עליו להטות אליו חסד ועלי אין לכם להשען עתה.

והנמשל מובן מאליו שהגם שהצדיק הוא עומד בפרץ בעד עם בני ישראל והוא המקרבן להכניסן תחת כנפי השכינה ומביאם קרוב לחצר המלך, מכל מקום בהיותם קרוב להיכל המלך הוא מודיעם שהדבר העיקרי תלוי רק בהם לפייס את מלך מלכי המלכים בתשובה שלימה ובתפלה ובתחנונים. וכן משה רבינו ע"ה אחרי אשר נהלם כל ימיו וקרבן אל השם יתברך לסוף אמר להם שאל יבטחו בזה שהתפלל עליהם עד היום, שכבר נתרצה להם השם יתברך מכל וכל ואינם צריכים עוד לבקש בעצמן ולהתחנן לפניו יתברך, כי עיקר תלוי בתפלת עצמן להתחנן לפניו יתברך שישא עוונם ויעביר חטאם כרוב רחמיו. וזהו שאמר **לא אוכל עוד לצאת ולבא** שאין יכולת בידי להביאכם בהיכל המלך מעתה ולא תבטחו בי רק ה' הוא עובר לפניך וגו' רומז להשם יתברך הוא עובר על פשע לכן יאות לכם שבעצמכם תחלו פניו שיעבור על פשעכם והוא יקבל ברחמים את תפלתכם, עכדה"ק.

הרי לנו שאין לנו לבטוח בתשובה שלנו וצריכים אנו לשום בה' מבטחינו, כי ביום הזה יכפר עליכם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו. יעזור השי"ת ויתן לכל אחד מישראל גמר חתימה טובה, ויעזור השי"ת לכל כלל ישראל, בכל מקום שהם, בכל מקומות מושבותיהם, בכל אתר ואתר, בכללות ובפרטיות, ברוחניות ובגשמיות, ושניוושע בישועה הנצחית, ויעזור השי"ת שכל מי שצריך יושע בבני חיי מזוני רויחי, וישלח לנו השי"ת העני רוכב על החמור, ונזכה ליגאל בגאולת עולמית, במהרה בימינו, אמן.

